

Nr 150

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till viss ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.; given Stockholms slott den 28 mars 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sigurd Lindholm

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till förslag, som i annat sammanhang underställts riksdagens prövning, upptages i förevarande proposition förslag till ändringar i vissa pensionsreglementen, huvudsakligen avseende vissa beställningshavare vid försvaret, skoldirektörer, rektorer vid det obligatoriska skolväsendet och underordnad läkarpersonal inom vanförevården.

Vidare föreslås ändrade pensionsunderlag för tandläkare inom folktandvården m. fl. och viss förbättring av icke dyrtidsreglerade pensioner.

Slutligen framlägges förslag om pension åt vissa personer.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 mars 1958.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för civildepartementet, statsrådet Lindholm, *vissa pensionsfrågor* och anför därvid följande.

I. Ändringar i gällande pensionsförfattningar

Vissa förslag till organisationsändringar m. m., som förelagts årets riksdag, påkallar ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan samt SPA-reglementet. Även i övrigt har fråga uppkommit om ändringar i sistnämnda reglemente.

De ändringar i pensionsreglementena, som jag i förevarande sammanhang finner påkallade, redovisas i det följande för varje befattningshavargrupp för sig.

Vissa beställningshavare vid försvaret

Gällande bestämmelser rörande avgångsålder för militära och civilmilitära beställningar finnes intagna i 7 § 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Enligt dessa bestämmelser utgör avgångsåldern i princip en fix levnadsålder, som växlar allt efter den lönegrad beställningen tillhör. Undantag från de generella reglerna har emellertid på förslag av Kungl. Maj:ts beslutats av riksdagen beträffande åtskilliga beställningar. Dessa undantag är redovisade i den pensionsåldersförteckning, som är fogad som bilaga A till kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 691) med föreskrifter rörande tillämpning av 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen.

I enlighet med beslut vid 1957 års riksdag (prop. 110, rskr 257) har å de fr. o. m. budgetåret 1957/58 gällande personalförteckningarna för armén och marinen upptagits beställningar i lönegrad Ao 10 för rustmästare resp. hög-
båtsman och flaggfurir.

Försvarets civilförvaltning tog i en den 11 oktober 1957 dagtecknad promemoria upp frågan om pensionsålder för omförmälda beställningar. I överensstämmelse med vad i promemorian förordats fastställde Kungl. Maj:t genom beslut den 8 november 1957 pensionsåldern för beställningarna till 55 år.

Förenämnda beslut torde bringas till riksdagens kännedom och bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att vidtaga vederbörlig ändring i 7 § 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente.

I propositionen nr 110 till innevarande års riksdag angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret förordas i anslutning till förslag av chefen för försvarsdepartementet, att pensionsåldern för fanjunkare vid fälttygkåren — en kategori av beställningar som avses skola tillföras kåren fr. o. m. nästa budgetår — skall fastställas till 55 år. Vidare föreslås i samma proposition en höjning av pensionsåldern för armédirektörer av 1. och 2. graden från 63 till 65 år, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1958.

I detta sammanhang torde böra utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att föranstalta om härav föranledda ändringar i förenämnda pensionsåldersförteckning. Viss reglering övergångsvis förutsättes med avseende å den, som vid tidpunkten för ändringarnas ikraftträdande innehar armédirektörsbeställning.

Vissa lärare vid det obligatoriska skolväsendet

Genom kungörelse den 22 november 1957 (nr 628) har meddelats föreskrifter om tjänstetidsbefordran. Föreskrifterna är så utformade, att tjänsteman, som vunnit dylik befordran, blir berättigad till pensionsförmåner, bestämda med tillämpning av pensionsunderlagen för den lönegrad, till vilken befordran vunnits.

För lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare och nomadlärare vid visteskola tillämpas emellertid vid bestämmande av pension på visst sätt förhöjda underlag, varom bestämmelser finnes meddelade i 11 § 3 mom. tjänstepensionsreglementet för folkskolan och 9 § 3 mom. familjepensionsreglementet för folkskolan. Såsom dessa bestämmelser är utformade saknas f. n. möjlighet för sådan här avsedd lärare, som vunnit tjänstetidsbefordran, att erhålla därav betingad pensionsförbättring.

Departementschefen

I likhet med vad som gäller övriga befattningshavare med statlig pensionsrätt bör ifrågavarande lärare erhålla den förbättring av pensionsförmånerna, som avsetts följa med tjänstetidsbefordran. Härför påkallas vissa ändringar i pensionsreglementena för folkskolan.

Föreståndaren vid Konung Gustaf V:s forskningsinstitut

Konung Gustaf V:s forskningsinstitut har enligt gällande stadgar för Konung Gustaf V:s 80-årsfond att bedriva forskning över de invalidiserande folksjukdomarna, i första hand de reumatiska sjukdomarna och barnför-lammningen. Institutet åtnjuter årliga bidrag av statsmedel till driftskost-naderna.

För de fast anställda befattningshavarna vid institutet är pensioneringen ordnad på så sätt, att deras befattningar efter anmälan av vederbörande hu-vudman kan registreras hos statens pensionsanstalt.

Den nuvarande föreståndaren för institutet, vilken intill den 1 januari 1958 samtidigt innehaft professur i medicin vid karolinska sjukhuset, har för utövningen av föreståndarskapet uppburit ersättning i form av arvode. I anledning av beräknat personskifte å föreståndarbefattningen har i årets statsverksproposition (VIII ht, p. 334) i anslutning till äskande av fondens styrelse framlagts förslag om en omorganisation av befattningen, innebä-rande att den framdeles i lönehänseende skall bli likställd med universitets-professur och erhålla tjänstebenenämningen föreståndare och professor. Riks-dagen har godkänt förslaget (SU 8, rskr 8).

I detta sammanhang torde få upptagas en av styrelsen för fonden gjord framställning om att befattningen såsom föreståndare och professor måtte vid registrering hos statens pensionsanstalt hänföras till pensionsklass 2: 14 ävensom att för densamma måtte få gälla en tjänstålder av 25 år.

Statskontoret och *statens pensionsanstalt*, som avgivit utlåtanden över framställningen, tillstyrker bifall till densamma. I statskontorets utlåtande ifrågasättes härjämte om icke för befattningen bör gälla en pensionerings-period, omfattande tiden från utgången av det verksamhetsår, varunder be-fattningshavaren uppnått den mot periodens nedre gräns svarande levnads-åldern, till utgången av det verksamhetsår, varunder befattningshavaren upp-nått den levnadsålder, som svarar mot periodens övre gräns.

Departementschefen

I likhet med remissmyndigheterna anser jag, att ifrågavarande befattning bör hänföras till pensionsklass 2: 14 samt att tjänståldern för densamma bör vara 25 år. För befattningen förutsättes skola gälla pensioneringsperiod III med den bestämning, som ifrågasättes i statskontorets utlåtande.

Härav påkallas vissa ändringar i SPA-reglementet. Befattningen bör sär-skilt redovisas i 39 § med angivande av tillämplig grupp, pensionsklass och pensioneringsperiod. I paragrafen bör vidare intagas en hänvisning till de stadganden i 38 §, som innebär tillämpning av en pensioneringsperiod med förut angiven bestämning respektive en tjänstålder av 25 år.

Vissa läkare vid vanförestalter

Efter förhandlingar mellan, å ena sidan, representanter för statsverket och, å andra sidan, Sveriges läkarförbund har den 28 februari 1958 — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — träffats överenskommelse rörande anställnings- och avlöningsvillkor för underordnade läkare vid vanförestalten i Stockholm. Överenskommelsen innebär bl. a., att befattningen som andre läkare, tillika biträdande överläkare, omändras till tjänst såsom biträdande överläkare med avlöning motsvarande lön enligt lönegrad A 24, ävensom att befattning som förste underläkare förenas med avlöning motsvarande lön enligt lönegrad A 23.

Mellan nämnda parter har vidare samma dag, med förbehåll som nyss sagts, träffats en överenskommelse, berörande vanförestalterna i Hälsingborg och Härnösand. Denna innebär placering av underläkare i lönegrad A 20 och av underläkare med visst av medicinalstyrelsen meddelat personligt förordnande såsom biträdande överläkare i lönegrad A 23.

Enligt nu nämnda överenskommelser skall vidare gälla, att ifrågavarande läkarbefattningar förenas med pensionsrätt enligt SPA-reglementet.

Statsverkets representanter framhåller i den skrivelse, med vilken de överlämnat överenskommelserna, att de vid oförmälda förhandlingar beaktat, att vanförestaltens i Stockholm ortopediska klinik enligt principbeslut av riksdagen skall förläggas till karolinska sjukhuset, att kostnaderna för driften av Hälsingborgsanstaltens ortopediska klinik fr. o. m. den 1 juli 1957 övertagits av Hälsingborgs stad, samt att Härnösandsanstaltens ortopediska klinik i framtiden kan förväntas bli överförd till Västernorrlands läns landsting. Det har därför synts ändamålsenligt och lämpligt att anpassa här avsedd läkarpersonals anställnings- och avlöningsförmåner till de bestämmelser och villkor, som gäller för motsvarande och likartad personal vid vederbörande statliga resp. kommunala sjukvårdsinrättningar.

I proposition tidigare denna dag har efter förslag av mig ifrågavarande överenskommelser underställts riksdagen för godkännande vad rör löneförmånerna för därav berörda läkare.

I förevarande sammanhang torde få upptagas fråga om reglering av läkarnas pensionsförhållanden.

Statskontoret och statens pensionsanstalt har avgivit utlåtanden i frågan om anslutning av ifrågavarande läkare till statens pensionsanstalt. Statskontoret har härvid med hänsyn till att fråga är om förhandlingsöverenskommelser begränsat sitt utlåtande till den tekniska utformningen av pensioneringen. Pensionsanstalten däremot tar upp frågan, huruvida pensionsrätt enligt SPA-reglementet bör ifrågakomma. Med hänsyn bl. a. till att verksamheten vid vanförestalterna i realiteten ekonomiskt garanteras av staten finner pensionsanstalten det härvid berättigat, att avsedda befattningshavare erhåller pensionsrätt enligt SPA-reglementet.

Statskontoret tar i första hand upp frågan om vilka *pensionsklasser* som bör fastställas för ifrågavarande befattningar och anför härvid i huvudsak följande.

Biträdande överläkare och förste underläkare vid de statliga kroppssjukhusen är hänfödda till pensionsklass 1: 34 respektive 1: 33. Vid landstings-sjukhusen är biträdande överläkare (biträdande lasarettsläkare) enligt upp-gift tillförsäkrade pensionsunderlag överensstämmande med de underlag, som gäller enligt pensionsklass 1: 33 i ovannämnda reglemente. Vid dessa sjukhus finnes icke någon motsvarighet till den uppdelning i förste underläkare och underläkare, som genomförts vid de statliga sjukvårdsinrättningarna, utan samtliga underläkare är placerade i en enhetlig lönegrad och i princip tillerkända pensionsrätt med underlag motsvarande de enligt pensionsklass 1: 29 gällande. I konsekvens med den i överenskommelserna föreslagna lönesättningen får statskontoret således förorda, att biträdande överläkare hänföres vid Norrbackainstitutet till pensionsklass 1: 34 och vid vanförestalterna i Hälsingborg och Härnösand till pensionsklass 1: 33. Av samma skäl bör för förste underläkare vid institutet gälla pensionsklass 1: 33 och för underläkare vid övriga anstalter pensionsklass 1: 29. Ämbetsverket har härvid icke förbisett, att särskilda förmåner vid sidan av lön avses skola utgå till vissa läkare. Då emellertid motsvarande ersättningar och bisysslearvoden vid de statliga och kommunala sjukvårdsinrättningarna icke ansetts böra påverka pensionsförmånernas storlek, bör de icke heller i förevarande fall göras pensionsgrundande.

Pensionsanstalten anser i likhet med statskontoret, att pensionsklasserna bör avvägas endast med utgångspunkt från vederbörande lönegrad och således utan hänsynstagande till vid sidan av lönen ev. utgående arvode.

Vad rör *avgångsålder* för ifrågavarande läkare anser såväl statskontoret som pensionsanstalten, att pensioneringsperiod III bör tillämpas.

Vad angår den *tjänstålder*, som bör fastställas för ifrågavarande befattningar, erinrar statskontoret, att för hel pension erfordras 30 tjänstår såvitt avser biträdande överläkare (biträdande lasarettsläkare) och förste underläkare (underläkare) vid statliga och kommunala sjukhus. Så är fallet även för statliga överläkare. Till lasarettsläkare och därmed likställda läkare utgår däremot oavkortad pension redan vid 25 tjänstår, om förutsättningarna härför i övrigt är uppfyllda. I betraktande av de numera ändrade pensionsförhållandena finnes enligt statskontorets mening icke längre anledning att för vare sig över- eller underordnad läkare inom den slutna vården kräva lägre antal tjänstår för hel pension än 30. Under åberopande av det anförda föreslår statskontoret, att med tjänstålder enligt SPA-reglementet skall för läkare, varom här är fråga, förstås 30 tjänstår. — Även pensionsanstalten anser, att tjänståldern för ifrågavarande läkare bör vara 30 tjänstår.

Ytterligare ett par frågeställningar, betingade av det avsedda överförandet av de ortopediska klinikerna vid vanförestalterna i Hälsingborg och Härnösand till kommunala sjukvårdsinrättningar, har aktualiserats vid remissbehandlingen. Statskontoret tar sålunda upp frågan om förutsättningarna för rätt till *tjänstelivranta* för av avtalen berörda läkare vid sistnämnda

anstalter. I detta hänseende erinrar statskontoret att — enligt uppgift från Svenska landstingsförbundet — för landstingsanställd läkare, varom här är fråga, rätt till tjänstelivränta förutsätter minst fem tjänstår. Enligt SPA-reglementet kräves för livränta endast tre tjänstår. Statskontoret, som jämväl erinrar om att den underordnade läkarpersonalen erhåller endast korttidsförordnanden, ifrågasätter, om ej nyssnämnda strängare livränteregler bör tillämpas i fråga om nu avsedda läkare.

Pensionsanstalten framhåller att, sedan den tillämnade överflyttningen av nu ifrågavarande vanförestalters sjukavdelningar till kommunala sjukvårdsinrättningar genomförts, delaktigheten i pensionsanstalten kommer att upphöra för här avsedda befattningar. Detta skulle innebära, att pensionsrätten för befattningshavarna reduceras till intjänade livränteförmåner. I vissa härmed likartade fall har emellertid bestämmelser utfärdats angående *personligt kvarstående vid pensionsrätt i anstalten*. Frågan, huruvida en liknande anordning bör komma till stånd för läkare vid vanförestalterna, finner pensionsanstalten böra upptagas till prövning i samband med det slutliga ställningstagandet till vanförestaltens framtida organisation.

Departementschefen

Pensioneringen av vanförestalternas personal sker i princip under medverkan av statens pensionsanstalt. Med beaktande härav samt av att för underordnad läkarpersonal vid statliga och kommunala sjukvårdsinrättningar på senare år pensionsrätt medgivits i ökad utsträckning, finner jag principiell erinran ej kunna anföras mot att den av statens pensionsanstalt omhändertagna pensioneringen utvidgas att omfatta jämväl nu ifrågavarande biträdande överläkare, förste underläkare och underläkare. Jag anser mig alltså kunna förorda, att för dessa läkare möjlighet öppnas för anslutning till SPA-reglementet. För anslutning bör förutsättas beslut av statens pensionsanstalt efter framställning av vederbörande huvudman.

Den av mig nu förordade regleringen av ifrågavarande läkares pensionsförhållanden anser jag närmast som en provisorisk anordning i avbidan på den avsedda framtida anknytningen till den allmänna sjukvården av verksamheten vid vanförestalternas ortopediska kliniker. Vad rör de läkare, som avses skola överföras till anställning hos kommunal huvudman, räknar jag således icke med att det skall bli aktuellt att meddela bestämmelser om personligt kvarstående vid pensionsrätt i anstalten efter överföringen.

Vid ställningstagande till i detta sammanhang aktuella frågor om pensionsklass, pensioneringsperiod och tjänstålder bör eftersträvas att i mån av möjlighet ernå anpassning till vad i nämnda hänseenden kan komma att bli gällande för ifrågavarande läkare efter överföring till statlig eller kommunal sjukvårdsinrättning. Jag anser mig kunna biträda av statskontoret och statens pensionsanstalt härutinnan avgivna förslag, vilka synes mig

från nu angiven utgångspunkt och även i övrigt väl avvägda. Jag förordar därför, att den för SPA-reglementets tillämpning å berörda läkare erforderliga regleringen i fråga om pensionsklass, pensioneringsperiod och tjänst-ålder sker i anslutning till vad nämnda myndigheter föreslagit. Jag anser mig däremot inte böra föreslå, att för här avsedda läkare skall tillämpas andra regler vid bestämmande av livränteförmåner än som gäller för övrig SPA-ansluten personal.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat bör ifrågavarande befattningar upptagas i 39 § SPA-reglementet med angivande av vilken grupp, pensionsklass och pensioneringsperiod, som skall tillämpas. Att en tjänst-ålder av 30 år skall gälla för befattningarna följer av de allmänna bestämmelserna i reglementet.

Tandläkare inom folktandvården

SPA-reglementet i dess nuvarande lydelse är tillämpligt å heltidsanställd tandvårdsinspektör samt lasarettstandläkare och annan heltidsanställd tandläkare inom den statsunderstödda folktandvården. Beträffande lasarettstandläkare är anslutningen till reglementet obligatorisk, medan för annan tandläkare och tandvårdsinspektör frågan om registrering hos pensionsanstalten är beroende av beslut av anstalten efter framställning av vederbörande huvudman. Tillämplig pensionsklass är för lasarettstandläkare och tandvårdsinspektör 1:34 och för annan tandläkare 1: 33.

Mellan Landstingens centrala lönenämnd och Sveriges tandläkarförbund har den 8 januari 1957 träffats överenskommelse rörande anställnings- och avlöningsvillkor för tandläkare inom den i landstingens regi drivna folktandvården. Enligt överenskommelsen, som äger giltighet fr. o. m. den 1 juli 1957, är därav berörda tandläkare placerade i lönegrad å den för landstingen fr. o. m. nyssnämnda datum gällande löneplanen samt äger därjämte uppbära tantiemersättning, tantiem och arvoden enligt följande.

<i>Befattning</i>	<i>Lönegrad</i>	<i>Förmåner utöver lön</i>
Lasarettstandläkare	A 26	tantiemersättning: 9 000 kr./år
Bitr. lasarettstandläkare	A 23	tantiemersättning: 6 000 kr./år
Assistenttandläkare	A 20	tantiemersättning: 4 800 kr./år
Förste distriktstandläkare		
med tandvård för enbart barn	A 26	—
, , , , vuxna eller barn och vuxna	A 22	tantiem
Distriktstandläkare		
med tandvård för enbart barn	A 25	—
, , , , vuxna eller barn och vuxna	A 20	tantiem
Länsortodontist	A 26	tantiemersättning: 9 000 kr./år

<i>Befattning</i>	<i>Lönegrad</i>	<i>Förmåner utöver lön</i>
Tandvårdsinspektör, tillika lasarettstandläkare	A 26	tantiemärsättning: 9 000 kr./år inspektörsarvode: 2 000 kr./år särskilt arvode: 75 kr./år för varje tandläkartjänst, dock högst 5 000 kr./år
Tandvårdsinspektör, tillika distriktstandläkare	A 23	tantiemärsättning: 4 800 kr./år arvode: 200 kr./år för varje tandläkartjänst, dock högst 6 600 kr./år

Härutöver gäller *att* innehavare av befattning som distrikts- eller assistent-tandläkare under de tre första anställningsåren skall vara placerad som extra befattningshavare i lönegrad två nummer lägre än den, till vilken befattningen är hänförd, *att* här avsedda tandläkare i vissa fall tillkommande tantiem eller tantiemärsättning intill visst belopp förenats med rätt till tillägg, som f. n. utgår med 64 procent, *samt att* — efter vad under hand inhämtats — tandläkare i vuxentandvård eller blandad barn- och vuxentandvård tillkommande tantieminkomster genomsnittligt väl täcker skillnaden mellan deras lön och lönen för motsvarande tandläkare i barntandvård.

Beträffande tandläkare vid folktandvården i städerna utanför landstingen regleras löne- och anställningsvillkoren i överenskommelse, som träffats den 12 december 1957, mellan Svenska stadsförbundet och tandläkarförbundet. Enligt överenskommelsen, vilken gäller fr. o. m. den 1 februari 1958, har berörda tandläkare tillförsäkrats rätt till lön enligt lönegrad å kommunal löneplan ävensom förmåner i övrigt enligt följande.

<i>Befattning</i>	<i>Lönegrad</i>	<i>Förmåner utöver lön</i>
Lasarettstandläkare i Göteborg och Malmö	A 26	tantiemärsättning: 9 000 kr./år
Biträdande lasarettstandläkare i Göteborg	A 23	tantiemärsättning: 6 000 kr./år
Assistenttandläkare	A 20	tantiemärsättning: 4 800 kr./år
Skolöverstandläkare i Stockholm	B 3	
Ortodontist vid skoltandvården i Stockholm med rätt till ferier	A 25	
Annan skoltandläkare utan rätt till ferier	A 25	
med „ „ „	A 23	
Tandläkare vid Eastmaninstitutet		
Avdelningsföreståndare (överstandläkare)	B 3	
Avdelningstandläkare	B 2	
Barntandläkare	A 25	
Tandläkare med specialistkompetens vid centraltandpoliklinik och tandregleringsavdelning i Göteborg	A 27	
Föreståndare vid tandpoliklinik för tandreglering i Göteborg	A 26	tantiemärsättning: 9 000 kr./år
1:e distriktstandläkare, tillika föreståndare för skoltandvården i Göteborg	B 3	

varande pensionsklasserna för tandläkare och tandvårdsinspektörer i de landstingsfria städerna alltför låga och icke på önskvärt sätt differentierade efter löneförmånerna. Delegationen förordar, att ifrågavarande befattningshavare placeras, heltidsanställd tandvårdsinspektör, lasarettstandläkare i Göteborg och Norrköping, skolöverstandläkare i Stockholm, 1:e distriktstandläkare, tillika föreståndare för skoltandvården i Göteborg, föreståndare vid tandpoliklinik för tandreglering i Göteborg ävensom avdelningstandläkare och avdelningsföreståndare (överstandläkare) vid Eastmaninstitutet i pensionsklass 1: 40, biträdande lasarettstandläkare i Göteborg, tandläkare med specialistkompetens vid centraltandpoliklinik och tandregleringsavdelning i Göteborg ävensom 1:e distriktstandläkare i pensionsklass 1: 37 samt distriktstandläkare (assistenttandläkare), barntandläkare vid Eastmaninstitutet, ortodontist vid skoltandvården i Stockholm ävensom skoltandläkare i pensionsklass 1: 35.

Statens pensionsanstalt och statskontoret, vilka haft tillgång till landstings- och stadsförbundens yttranden, har avgivit infordrade utlåtanden över tandläkarförbundets framställning.

Statens pensionsanstalt erinrar om att de nu gällande pensionsklasserna för folktandvårdens tandläkare har fastställts med hänsyn till bl. a. att pensionsförmånerna för dessa befattningshavare ej skulle överstiga motsvarande förmåner för lasarettsläkarna. Till följd härav bestämdes den högsta tillämpliga pensionsklassen till 1: 34 eller samma som för lasarettsläkarna, ehuru utgående löneförmåner jämte tantiem för de högre tandläkartjänsterna motsvarades av väsentligt högre pensionsklasser. Då numera lönegradsuppflyttning skett för vissa av tandläkartjänsterna och lasarettsläkarernas pensionsklass höjts till 1: 40, synes — efter vad pensionsanstalten vidare anför — en pensionsklassreglering vara väl motiverad. Härigenom kan kravet på större differentiering i pensionshänseende mellan olika tjänster tillgodoses och pensionsklasserna bringas i bättre överensstämmelse med löneförmånerna än nu är fallet.

Pensionsanstalten biträder föreliggande förslag i fråga om pensionsklass för heltidsanställd tandvårdsinspektör, lasarettstandläkare och förste distriktstandläkare. Beträffande befattningen som biträdande lasarettstandläkare anser pensionsanstalten i likhet med landstingsförbundet och stadsförbundet att pensionsklass 1: 37 bör tillämpas. Den för distriktstandläkare, assistenttandläkare och barntandläkare vid Eastmaninstitutet föreslagna pensionsklassen 1: 35 synes grunda sig på de löneförmåner, som dessa befattningshavare normalt kommer i åtnjutande av efter tre anställningsår. Med hänsyn till de principer, som eljest tillämpas vid pensionsklassbestämningar för SPA-ansluten personal, anser pensionsanstalten, att en höjning av nu tillämpad pensionsklass (1: 33) ej bör ifrågakomma, förrän vederbörande nått en löneställning, som motiverar pensionsklass 1: 35. Av samma skäl torde skoltandläkare med rätt till ferier, vilka uppbär lön enligt lönegrad A 23 men ingen tantiemersättning, ej böra erhålla högre pensionsklass än nu gällande 1: 33.

Vad angår frågan om pensionsklass för tandläkare med viss odontologisk specialitet anför pensionsanstalten följande.

I fråga om berörda tandläkare är löneförmånerna ej enhetliga, och dessa tandläkare kan därför ej lämpligen hänföras till gemensam pensionsklass. Sålunda uppstår hos landstingen anställda länsortodontister löneförmåner som överensstämmer med lasarettstandläkarnas, under det att i städerna utanför landsting — såvitt framgår av tjänsteförteckning — samma löneförmåner tillkommer allenast föreståndare vid tandpoliklinik för tandreglering i Göteborg. För nu nämnda med lasarettstandläkare i lönehänseende jämställda tandläkare synes pensionsklass 1: 40 böra fastställas. Av övriga till denna kategori hörande befattningshavare är tandläkare med specialistkompetens vid centraltandpoliklinik och tandregleringsavdelning i Göteborg placerad i lönegrad A 27 och ortodontister vid skoltandvården i Stockholm i lönegrad A 25. I fråga om dessa tjänster vill pensionsanstalten icke göra någon erinran mot de av stadsförbundet föreslagna pensionsklasserna 1: 37 resp. 1: 35.

Statskontoret konstaterar, att någon direkt motsvarighet till de heltidsanställda tandläkarna inom den statsunderstödda folktandvården icke finnes inom den statliga sektorn av förvaltningen. I betraktande härav hade det varit värdefullt om en närmare utredning kunnat göras beträffande de kommunala tandläkarnas arbetsuppgifter. Vad pensionsanstalten föreslagit i fråga om inplacering i pensionsklasser förefaller emellertid statskontoret vara i stort sett väl avvägt. Beträffande skoltandläkarna — såväl de med som de utan ferier — inom de landstingsfria städerna torde likväl böra uppmärksammas, att de erhåller lön enligt löneklass, vars nummer understiger lönegradens nummer med två enheter, intill dess tre års tjänstgöring fullgjorts. Under den första anställningstiden bör de därför, i likhet med vad pensionsanstalten föreslagit för distriktstandläkare, assistenttandläkare och barntandläkare vid Eastmaninstitutet, placeras i lägre pensionsklass än den för vederbörande befattning eljest tillämpliga.

Tandläkarförbundet tar också i sin förenämnda framställning upp frågan om tillämpning av särskild tjänstålder för vissa här avsedda tandläkare. I detta hänseende erinrar förbundet om att enligt tidigare avtal landstingen utfäst sig att till tandläkare, som ej kunde tillgodoräkna fullt antal tjänstår för pension enligt 1919 års reglemente för statens pensionsanstalt, utbetala tilläggspension till belopp motsvarande inom viss ram skillnaden mellan hel pension och den pension, vartill författingsenlig rätt förelåg. Dylikt tillägg till pension kan ej utbetalas, då pensionen utgår enligt SPA-reglementet. Tilläggspensionens bortfall har — efter vad förbundet konstaterat — blivit särskilt kännbart för lasarettstandläkare och tandläkare med odontologisk specialitet. Förbundet hemställer, att med avseende å de lasarettstandläkare och tandläkare med odontologisk specialitet, som tillträtt sin befattning före år 1966, måtte övergångsvis få tillämpas en tjänstålder av 20 år eller möjlighet tillskapas att utbetala tilläggspension i enahanda ordning som tidigare tillämpats.

Styrelsen för landstingsförbundet och stadsförbundets löne- och förhandlingsdelegation finner starka principiella betänkligheter tala mot tandläkarförbundets nu ifrågavarande förslag och förklarar sig ej kunna biträda det samma. Även statens pensionsanstalt och statskontoret avstyrker bifall till vad tandläkarförbundet föreslagit i förevarande avseende.

Departementschefen

Tandläkare inom den statsunderstödda folktandvården äger enligt de förut nämnda överenskommelser, varigenom deras nuvarande löne- och anställningsvillkor reglerats, rätt till lön enligt lönegrad å kommunal löneplan jämte i vissa fall tantiem eller tantiemersättning. För tandläkare, som tillika tjänstgör som tandvårdsinspektör, föreligger därutöver rätt till arvode.

I likhet med statens pensionsanstalt och statskontoret finner jag skäl för att pensionsklasserna för ifrågavarande kommunalt anställda tandläkarpersonal bringas i bättre överensstämmelse med löneförmånerna än som nu är fallet. Pensionsavvägningen synes därvid böra ske efter följande huvudlinjer.

Tandläkare, som ej åtnjuter rätt till särskild förmån vid sidan av löneplanslönen, bör i enlighet med pensionsmyndigheternas förslag hänföras till den pensionsklass som gäller för motsvarande lönegrad å löneplan A eller, där dylik lönegrad finnes upptagen å löneplan B, för den högsta lönegraden å förstnämnda löneplan. Finnes ej någon motsvarande lönegrad å statlig löneplan, torde pensionsklassen böra avvägas efter närmast jämförbara lägre lönegrad.

Jag finner det från principiell synpunkt tveksamt, om här avsedda tandläkare i vissa fall tillkommande tantiem eller tantiemersättning vid sidan av lönen bör grunda rätt till pension enligt högre pensionsklass än den, som svarar mot lönegraden. Med beaktande av att de enligt SPA-reglementet i dess nuvarande lydelse gällande pensionsklasserna för tandläkarpersonal avvägts under hänsynstagande till förmåner av sådant slag, finner jag det likväl kunna godtagas, att så sker även i detta sammanhang. Jag tillstyrker, att lasarettstandläkare och övriga tandläkare med rätt till förmån av ifrågavarande slag inplaceras i pensionsklass i enlighet med vad remissorganen förordat. Härvid åsyftar jag även sådan annan tandläkare än lasarettstandläkare, som tillika tjänstgör som tandvårdsinspektör.

Under remissbehandlingen har ifrågasatts, att här avsedda tandläkare under tid, då de såsom nyanställda har en lägre löneställning än övriga motsvarande befattningshavare, skulle få åtnjuta pensionsrätt, bestämd med tillämpning av på visst sätt reducerade pensionsunderlag. Då emellertid i dessa fall beträffande de landstingsanställda tandläkarna avses en anställningsform, närmast motsvarande extra anställning enligt statliga normer, och pensionsrätt ej skulle ha ifrågakommit vid tillämpning av för landstingen gällande pensionsbestämmelser, synes i vart fall icke f. n. förutsättningar föreligga att bereda dessa tandläkare pensionsförmåner under statens

medverkan. Motsvarande bör gälla i fråga om tandläkare hos städer utanför landsting. Hinder synes däremot ej böra möta mot att bereda pensionsrätt enligt SPA-reglementet om ifrågavarande tandläkare anställs som ordinarie befattningshavare. Pensionsrätten synes i dessa fall böra utformas på sätt pensionsmyndigheterna härutinnan föreslagit.

I likhet med remissorganen kan jag icke biträda tandläkarförbundets förslag om tillämpning av särskild tjänstålder för vissa lasarettstamläkare och tandläkare med odontologisk specialitet.

Vid ett genomförande av vad jag nu förordat beträffande tandläkare inom folktandvården påkallas vissa ändringar i 39 § SPA-reglementet. Liksom hittills bör numren på de pensionsklasser, som skall gälla, angivas i paragrafen.

Det torde få ankomma på pensionsanstalten att, därest här avsedd befattningshavares avlöning är lägre än den som i allmänhet gäller, bestämma att befattningshavaren skall vara hänförd till lägre pensionsklass än den eljest tillämpliga.

II. Omreglering av vissa icke dyrtidsreglerade pensioner

I en den 9 december 1957 dagtecknad promemoria har statens pensionsanstalt tagit upp fråga om förbättring av icke dyrtidsreglerade pensioner, som utgår till vissa f. d. arbetare vid vägväsendet.

Pensionsanstalten åsyftar härvid pensioner tillkommande arbetare, som innehaft anställning hos vägdistrikt före den 1 januari 1944, då den allmänna väghållningen på landet förstatlignades, och som *antingen* efter fyllda 60 år vunnit mera stadigvarande arbetaranställning vid vägförvaltning *eller* fyllt 60 år före den 1 januari 1944 och blivit av vägdistriktet entledigade vid 1943 års utgång eller permitterade på grund av arbetsbrist under samma år.

Bestämmelser om pensioneringen av berörda arbetare, vilka bestämmelser tillkommit med stöd av riksdagens bemyndigande (rskr 1944: 354), meddelades i kungörelsen 1944: 502. Enligt vad som stadgades i denna kungörelse i dess ursprungliga lydelse skulle ifrågavarande arbetare tillkommande pension, räknat för år, bestämmas till 708 kronor, om anställningstiden uppgick till 15 men ej till 20 år, till 900 kronor, om anställningstiden uppgick till 20 men ej till 25 år, och till 1 104 kronor, om anställningstiden översteg 25 år. Pensionerna var inte förenade med rätt till tilläggsförmåner.

Vissa äldre vägarbetare, som ej uppfyllde i kungörelsen 1944: 502 föreskrivna villkor för erhållande av pension, har beviljats pension i särskild ordning, varvid pensionerna bestämts i anslutning till de i kungörelsen inbefattade grunderna.

I samband med genomförandet av 1946 och 1947 års pensionsregleringar (rskr 1946: 121 och 1947: 431) blev berörda pensioner på visst sätt förbättrade. Den år 1947 beslutade förbättringen innebar en uppräknig av pen-

sionsbeloppen till 996, 1 272 och 1 560 kronor för år respektive. För tillämpning å de arbetare, som anställts i statens tjänst och avgått från sin senaste statliga anställning efter den 30 juni 1947, utfärdades år 1947 ny kungörelse (1947: 491) med anknytning till den nya pensionsnivån. Beträffande övriga här avsedda arbetare tillkommande pensioner gäller alltså 1944 års författning (jfr kung. 1946: 463) i den mån de ej beviljats i särskild ordning. Den år 1947 genomförda omregleringen av sistberörda pensioner verkställdes med tillämpning av föreskrifterna i 1947 års omregleringskungörelse (nr 657).

I två likalydande motioner till 1953 års riksdag föreslogs viss ytterligare förbättring av ifrågavarande pensioner. I utlåtande (nr 174) i anledning av motionerna uttalade sig statsutskottet för en höjning av pensionerna med 25 procent, innebärande uppräknings till 1 248, 1 596 och 1 956 kronor för år respektive. Kungl. Maj:t lämnades bemyndigande att verkställa omreglering av pensionerna i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat (rskr 405). Vad rör arbetare med pensionsrätt enligt kungörelsen 1947: 491 genomfördes omregleringen på så sätt, att de nya pensionsbeloppen intogs i författningen (jfr kung. 1954: 283). Övriga här avsedda arbetare fick sina pensioner omreglerade i enlighet med föreskrifter, meddelade i särskild ordning vid sidan av tillämplig författning.

Pensionsanstalten erinrar i sin förenämnda promemoria om att den senast genomförda regleringen av vägarbetarpensionerna föranleddes av att det rörliga tillägget å reguljära pensioner under åren 1947—1953 stigit från 12 till 53 procent. I betraktande härav och med hänsyn till senare inträffade ytterligare höjningar av nämnda tillägg finner pensionsanstalten det motiverat med en ny höjning av ifrågavarande pensioner. I proportion till den höjning av pensionerna, som beslöts vid 1953 års riksdag, beräknar pensionsanstalten en höjning av nu gällande pensionsbelopp med 12 procent. Beloppen skulle i så fall höjas för anställningstid understigande 20 år till 1 398 kronor, för anställningstid uppgående till 20 men ej till 25 år till 1 788 kronor och för anställningstid om 25 år eller mer till 2 190 kronor, allt för år räknat. Den ifrågasatta pensionsförhöjningen kommer enligt pensionsanstalten att beröra 340 pensionärer med en levnadsålder varierande mellan 70 och 90 år. En dylik höjning av pensionerna, vilka f. n. för år räknat drar en kostnad av tillhoppa drygt 470 000 kronor, beräknas komma att medföra en kostnadsökning med ungefär 50 000 kronor för år.

Departementschefen

Nu avsedda pensioner å f. d. vägarbetare är ej förenade med rätt till tilläggsförmåner. Den stegring av levnadskostnaderna, som successivt inträtt sedan pensionerna år 1953 omreglerades, har självfallet inneburit en icke oväsentlig minskning av deras realvärde. Pensionerna utgör därför icke längre det tillskott till pensionstagarnas försörjning, som avsågs vid omreg-

leringens genomförande. Det synes skäligen, att ifrågavarande pensioner omregleras på nytt. Detsamma torde emellertid gälla även ett ringa antal andra icke dyrtidsreglerade pensioner — företrädesvis tillkomna i samband med statens övertagande av olika kommunala eller enskilda verksamhetsobjekt — vilka med stöd av förenämnda, vid 1953 års riksdag lämnade bemyndigande i likhet med vägarbetarpensionerna uppräknats med 25 procent. För närmare upplysning rörande ifrågavarande pensioner hänvisar jag till statsutskottets utlåtande 1953:174, vilket utgjorde underlag för bemyndigandet.

Jag förordar, att här avsedda pensioner åt f. d. vägarbetare ävensom övriga pensioner, som avsågs med den år 1953 beslutade regleringen, blir föremål för förnyad omreglering.

Den pensionsförbättring, som må komma i fråga, synes böra avvägas i nära anslutning till grunderna för 1953 års reglering. Förbättringen bör i enlighet härmed bestämmas till av pensionsanstalten föreslagna 12 procent. Sedvanlig avrundning till närmaste med 12 jämnt delbara tal förutsättes.

Den av mig nu förordade regleringen, avsedd att genomföras fr. o. m. den 1 juli 1958, kan beräknas komma att medföra en sammanlagd kostnadsökning av i runt tal 55 000 kronor för år. Dessa extra kostnader synes böra bestridas i enahanda ordning som kostnaderna för ifrågavarande pensioner, alltså från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

III. Pension åt vissa personer

Jag torde härefter till behandling få upptaga uppkomna frågor om pension åt vissa personer. Av handlingarna i ärendena framgår bl. a. följande.

Professorn George de Hevesy

de Hevesy är född i Budapest den 1 augusti 1885. Efter år 1903 avslutade studier vid gymnasium i Budapest studerade han vid universitetet därstädes ävensom vid tekniska högskolan i Berlin samt förvärvade år 1908 doktorsgraden vid universitetet i Freiburg i Breisgau. Sedan han därefter under två år haft anställning såsom assistent vid tekniska högskolan i Schweiz ävensom under omkring åtta år arbetat vid vetenskapliga institutioner i Karlsruhe, Manchester och Wien, utnämndes han år 1918 till professor i experimentell fysik vid universitetet i Budapest, där han några år tidigare förordnats till docent. Från år 1920 var de Hevesy därefter verksam såsom vetenskaplig medarbetare till professor Niels Bohr vid institutet för teoretisk fysik i Köpenhamn, där han tjänstgjorde fram till år 1943, dock med undantag för en tidsperiod av omkring åtta år (1926—1934), varunder han innehade professur i fysikalisk kemi vid Freiburg-universitetet eller tjänstgjorde såsom docent vid Cornell-universitetet, Ithaca, USA. År 1944 blev de Hevesy nobelpristagare i kemi (1943 års pris).

Sedan år 1943 har de Hevesy vistats i Sverige och under praktiskt taget hela

denna tid varit som vetenskaplig medarbetare knuten till Stockholms högskolas institution för organisk kemi och biokemi.

Han har sedan november 1943 åtnjutit anslag från Rockefeller Foundation, Knut och Alice Wallenbergs stiftelse samt statens medicinska och naturvetenskapliga forskningsråd. Härvid har han under budgetåren 1948/49—1955/56 från sistnämnda forskningsråd åtnjutit belopp, motsvarande vad som för samma tid efter ifrågakommande pensionsavdrag utgått i löneförmåner till professor inom matematisk-naturvetenskaplig fakultet, samt under budgetåren 1956/57 och 1957/58 23 000 kronor för år från nämnda forskningsråd.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av *kanslern för rikets universitet* tillstyrkt framställning har *vetenskapsakademien, styrelsen för Stockholms högskola och statens naturvetenskapliga forskningsråd* hemställt, att de Hevesy måtte för sig och sina efterlevande komma i åtnjutande av pension.

Till stöd för framställningen har anförts bl. a. följande.

de Hevesy har under hela den tid han vistats i Sverige såsom vetenskaplig medarbetare vid Stockholms högskolas institution för organisk kemi och biokemi utvecklat en utomordentligt intensiv forskarverksamhet, varom bl. a. hans många under denna tid utgivna skrifter vittnar. Det är självklart, att det för högskolans kemiska institution varit av utomordentligt värde att inom sig ha en sakkunnig av de Hevesys fullkomligt enastående kapacitet i fråga om metoder, vars enorma räckvidd inom kemi och alla därmed mer eller mindre sammanhängande vetenskaper för var dag som går framstår allt klarare. de Hevesys betydelse för svensk vetenskap sträcker sig emellertid långt utom högskolan.

I framställningen har tillika framhållits att de Hevesys verksamhet i Sverige i fråga om kvalitet och resultat vore fullt jämförlig med den som utövas av en framstående svensk forskare i universitetsprofessors ställning; och har under återopande härav hemställts, att den ifrågasatta pensionen måtte bestämmas enligt för universitetsprofessor gällande villkor.

I utlåtande i ärendet har *statskontoret* — under framhållande att betydelsen av de Hevesys vetenskapliga insatser undandrar sig ämbetsverkets bedömande — anförts, att ämbetsverket finner sig böra betrakta förevarande framställning ur de synpunkter, som regelmässigt plägar anläggas vid avgörande av frågor om pension i särskild ordning. Med utgångspunkt härifrån kan statskontoret med hänsyn till att de Hevesys verksamhet i Sverige räknat fram till år 1950, då han uppnådde 65 års ålder, omspände en tid av endast omkring sex år och delvis bekostats av medel, som ställts till förfogande från enskilt håll, icke finna förutsättningar för en pension av statsmedel vara för handen. Statskontoret anser sig alltså förhindrat att biträda framställningen.

Sedermera har vetenskapsakademiens sekreterare, professorn Arne Westgren, i syfte att ytterligare styrka betydelsen för svensk forskning av de Hevesys verksamhet i Sverige, med skrivelse till chefen för civildepartementet överlämnat utlåtanden från åtskilliga vetenskapsmän i Sverige rö-

rande de Hevesys vetenskapliga insatser ävensom vissa redogörelser för undersökningar, som de Hevesy utfört i samarbete med svenska forskare. Sagda utlåtanden innefattar uttalanden av innebörd bl. a., att de Hevesys vetenskapliga verksamhet i Sverige verkat i hög grad stimulerande och befruktande på arbetet inom isotopforskningens område samt medfört snabbara framsteg inom detta forskningsområde i vårt land än som eljest varit möjliga.

Skriftställaren Janrik Bromé

Skriftställaren Janrik Bromé är född den 10 mars 1879. Efter avslutad skolgång blev han elev vid ett folkskoleseminarium men nödgades med hänsyn till sina ekonomiska omständigheter avbryta seminarieutbildningen efter viss tid. Han verkade sedan i ett trettiotal år som tidningsman och övergick därefter år 1930 till anställning vid länsarkivet i Östersund. Denna anställning lämnade han sju år senare för att helt kunna ägna sig åt forskning på det historiska området. Resultatet av Bromés forskningsarbete föreligger i form av ett antal tryckta skrifter. Bromé är allttjämt verksam som forskare. F. n. är han närmast sysselsatt med bearbetning av vissa äldre s. k. skattdokument över Jämtland. År 1956 promoverades Bromé till filosofie hedersdoktor vid Uppsala universitet.

F. d. landshövdingen T. Löfgren och f. d. borgmästaren I. Wikström, i egenskap av representanter för Sällskapet för utgivande av Jämtlands och Härjedalens historia, samt ordföranden i Jämtlands läns landsting, riksdagsmannen H. Lindström, ordföranden i stadsfullmäktige i Östersund, advokaten F. Victor, f. d. riksarkivarien, professorn B. Boëthius, krigsarkivarien B. Steckzén och professorn D. Strömbäck har i en till Kungl. Maj:t ställd skrift hemställt, att Bromé måtte tillerkännas pension av statsmedel.

Förslagsställarna framhåller till stöd för framställningen, att Bromé, vars långvariga och oförtröttliga, rikt fruktbara verksamhet vunnit ansenligt erkännande bland företrädare för den historiska vetenskapen, är synnerligen förtjänt av det offentliga erkännande och det stöd på ålderns dagar, som en statspension skulle utgöra.

Till belysande av värdet av Bromés forskningsverksamhet hänvisas bl. a. till ett av Boëthius och Steckzén avgivet gemensamt uttalande av i huvudsak följande innehåll.

Bromé har genom hängivet intresse, redbar och outtröttlig forskning och sakligt ansvarskännande bearbetning skapat en imponerande serie av betydande arbeten, som väsentligt utvidgat vår kunskap om den lokala historien i olika delar av vårt land, framför allt i Jämtland och Härjedalen. Han har därigenom bidragit till att lägga solida grundvalar för ett fortsatt vetenskapligt arbete, som genom att bygga vidare på hans med uppoffrande möda vunna resultat bäst skall belysa deras värde.

Förslagsställarna framhåller att Bromés ekonomiska förhållanden är sådana, att han har anledning se mot framtiden med oro och bekymmer. Hans

under lång tid bedrivna forsknings- och författarverksamhet har medfört stora ekonomiska uppföringar. De medel, som verksamheten inbringat i form av honorar och arvoden, har icke på långt när räckt ens till familjens försörjning.

Länsstyrelsen i Jämtlands län och riksarkivet finner det med hänsyn till Bromés betydande insatser för den historiska forskningen väl motiverat, att han tillerkännes pension av statsmedel.

Statskontoret framhåller, att statsmakterna vid beviljandet av s. k. honnörspensioner alltid iakttagit största återhållsamhet. Det fåtal personer, som honorerats på så sätt, har som regel utom statens tjänst bedrivit verksamhet av stor allmän räckvidd och betydelse eller eljest gjort betydande insatser på skilda kulturella områden. Statskontoret anför vidare, att Bromés författarskap och historiska forskargärning väsentligen undandraget sig statskontorets bedömande. Det vill emellertid synas som om Bromés insatser huvudsakligen haft en lokalt begränsad anknytning. En jämförelse med tidigare fall, då honnörspension ifrågakommit, har icke övertygat statskontoret om att tillräckliga skäl föreligger för tillmötesgående av förevarande framställning.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har, under hänvisning till ett av dess historiska nämnd avgivet yttrande, förklarat sig varmt tillstyrka, att Bromé tillerkännes pension av statsmedel. I yttrandet framhåller nämnden, att Bromés historiska produktion är företrädesvis av lokal- och provins-historisk art men det oaktat på intet sätt ensidig eller lokalbegränsad. Detta framgår — efter vad nämnden vidare anför — såväl av de vitt skilda ämnen som Bromé behandlat, berörande även industri- och krigshistoria och bearbetande så olika områden som Jämtlands och Blekinges historia, som av bredden och omsorgen i själva det vetenskapliga arbetet.

Forskningsresanden G. V. Bolinders änka Ester Bolinder

I anslutning till förslag i prop. 1957: 159 medgav 1957 års riksdag, att forskningsresanden G. V. Bolinder, vilken då var 68 år gammal och varaktigt arbetsoförmögen, finge med hänsyn till sina insatser för vetenskapen och folkbildningen av statsmedel uppbära pension å 4 008 kronor för år jämte rörligt tillägg.

Sedan Bolinder avlidit den 16 juli 1957, har hans änka Ester Bolinder, född den 18 juni 1894, nu anhållit att komma i åtnjutande av pension.

Statskontoret framhåller att ämbetsverket med hänsyn till omständigheterna finner det skäligt, att änkefru Bolinder får rätt till pension. I anslutning till 1950 års riksdags beslut beträffande författaren O. V. Ekelunds änka förordar statskontoret, att pensionen bestämmes till 2 400 kronor för år intill den månad, varunder hon fyller 67 år, och till 1 404 kronor för år för tiden därefter, ävensom att å pensionen utgående rörligt tillägg även efter 67 års ålder beräknas å det högre beloppet. Statskontoret tillägger, att ämbetsverket med hänsyn till de höjningar av folkpensionen, som framdeles är

att förvänta, vill ifrågasätta om icke pensionen i vad gäller det rörliga tilläggets beräkning efter 67 års ålder bör jämföras med tjänstepension, som utgår med olika grundbelopp före och efter 67 år.

Departementschefen

Vad först angår frågan om pension åt de Hevesy anser jag mig böra framhålla, att, därest spörsmålet om pension åt honom bedömes ur de synpunkter som regelmässigt plägar anläggas vid behandling av frågor om beviljande i särskild ordning av tjänstepensioner, förutsättningar icke torde vara för handen för att medge pension. Den föreliggande framställningen synes emellertid närmast avse, att de Hevesy skall komma i åtnjutande av en på särskilda förhållanden grundad s. k. honnörspension. Med hänsyn till den stora betydelse, som de Hevesy enligt vad i ärendet erinrats haft för svensk vetenskaplig forskning under den tid han varit verksam härstädes, anser jag skäl föreligga för att utverka sådan pension. Jag finner mig sålunda böra förorda, att förslag förelägges riksdagen om beredande åt de Hevesy av en pension av statsmedel såsom erkänsla för hans värdefulla insatser på det vetenskapliga området i vårt land. Såsom skälig pension föreslår jag ett belopp av 6 000 kronor för år jämte rörligt tillägg. Inberäknat dylikt tillägg enligt nu gällande grunder kommer pensionen att uppgå till 10 800 kronor för år. Pensionen synes böra utgå fr. o. m. den 1 juli 1958.

Fråga om beviljande av pension i särskild ordning åt hustru plägar regelmässigt ej upptagas annat än i samband med makens frånfälle. Med beaktande härav finner jag icke anledning att nu taga ställning till framställningen, i vad den avser rätt till familjepension åt de Hevesys hustru. Framställningen bör alltså ej föranleda någon åtgärd i detta hänseende.

Vad rör frågan om pension åt Bromé har statskontoret efter jämförelse med tidigare fall, då honnörspension ifrågakommit, ansett sig svårigen kunna tillstyrka, att Bromé beredes pension av statsmedel. I likhet med övriga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, anser jag emellertid, att Bromés historiska produktion, om den än är väsentligen av lokal- och provinshistorisk natur, likväl varit av sådan betydelse, att bärande skäl kan anföras för beviljande av honnörspension. Under hänsynstagande jämväl till Bromés tidigare tjänstgöring vid länsarkiv förordar jag, att han tillerkännes pension, att utgå fr. o. m. den 1 juli 1958, med ett belopp av 4 008 kronor för år. Inberäknat rörligt tillägg enligt nuvarande grunder blir pensionens belopp 7 214 kronor.

Vad slutligen angår änkefru Bolinder anser jag i likhet med statskontoret, att hon bör tillerkännas pension av statsmedel, vilken bör utgå från och med månaden näst efter makens frånfälle. Pensionens belopp synes böra avvägas enligt de grunder, som tillämpats vid bestämmandet av pension åt författaren O. V. Ekelunds änka. Årlig pension bör alltså utgå med 2 400 kronor för tiden intill 67 års ålder och med 1 404 kronor för tiden därefter

samt vara förenad med rätt till rörligt tillägg, som för hela den tid pensionen utgår beräknas å förstnämnda belopp.

Kostnaderna för de pensioner, varom jag i det föregående avgivit förslag, förutsättes skola bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

IV. Pensionsreglering för vissa skolledare

Den vid 1956 års riksdag (prop. 1956: 182, rskr 420) beslutade nya organisationen av skolväsendets regionala och lokala ledning träder i kraft den 1 juli 1958.

Nyorganisationen innebär bl. a., att det i varje kommun normalt skall finnas en skolchef, som närmast under kommunens skolstyrelse är ledare för dess skolväsende. För skolchefen kommer i kommun med ett skolväsende av större omfattning att inrättas tjänst med tjänstebenenämningen skoldirektör. Efter medgivande av Kungl. Maj:t må inom de största kommunerna även inrättas en eller flera tjänster såsom biträdande skoldirektör. Antalet skolledare vid det obligatoriska skolväsendet kommer att öka. För nämnda skolledare inrättas tjänster med tjänstebenenämningen rektor. Nuvarande kommunal folkskolinspektör, distriktsöverlärare och annan överlärare utgår ur organisationen.

Vid 1957 års riksdags höstsession (prop. 1957: 183, rskr 390) har för tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1958 meddelats beslut rörande löneställningen för vissa skolledartjänster m. m.

I tidigare proposition denna dag har jag upptagit fråga om vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m., berörande bl. a. skolledare.

Jag torde nu få anmäla fråga om reglering av pensionsförhållandena för förutnämnda skolledare, alltså för rektor vid det obligatoriska skolväsendet, skoldirektör och biträdande skoldirektör.

För rektor vid det obligatoriska skolväsendet bör, i likhet med vad som nu är fallet beträffande distriktsöverlärare, tjänste- och familjepensionsreglementena för folkskolan generellt tillämpas. Tjänsterna som skoldirektör och biträdande skoldirektör, vilka avses skola inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente, bör i pensionshänseende hänföras till SPA-reglementet.

Den närmare regleringen av förenämnda rektorers pensionsförhållanden synes i och för sig påkalla vissa ändringar i pensionsreglementena för folkskolan. Bl. a. erfordras särskilda föreskrifter med hänsyn till att ifrågakörande rektorer, till skillnad från vad som är fallet beträffande distriktsöverlärare, icke med säkerhet kommer att inneha annan lärarbefattning vid sidan av rektorsbefattningen. I detta sammanhang är emellertid av betydelse, att

mellan civildepartementet och representanter för de fyra huvudorganisationerna den 26 mars innevarande år, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, träffats överenskommelse om antagande fr. o. m. den 1 juli 1959 av nytt pensionsreglemente, avsett att ersätta 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen ävensom bl. a. motsvarande reglementen för lärare vid folkskolan. Godtages denna överenskommelse, vilken även innebär tillämpning av det nya reglementet fr. o. m. sistnämnda dag beträffande pensioner, beviljade under läsåret 1958—59, kommer den nu behövlige regleringen närmast att få provisorisk karaktär för tiden fram till den 1 juli 1959. Med beaktande härav anser jag mig böra föreslå vidtagande av endast sådana ändringar i pensionsreglementena för folkskolan, som påkallas med hänsyn till rektor, som har lärarbefattning. Såvitt gäller annan rektor torde det i förekommande fall få ankomma på Kungl. Maj:t att i särskild ordning meddela beslut i fråga om pensionsförmåner med tillämpning av grunderna i tjänstepensionsreglementet.

Frågan, huruvida även inom det pensioneringsområde, som nu regleras enligt SPA-reglementet, skall tillämpas nya pensionsbestämmelser fr. o. m. den 1 juli 1959, är ännu öppen. Med hänsyn härtill föreslår jag, att vad jag nyss förordat i fråga om sättet för en reglering av rektors pensionsförhållanden även skall gälla beträffande skoldirektör och biträdande skoldirektör. Frågan om pension åt dylik befattningshavare bör alltså regleras i reglementet, eller, för det fall att befattningshavaren icke tillika är innehavare av lärarbefattning, av Kungl. Maj:t avgöras i anslutning till grunderna i reglementet. För sistberörda fall förutsättes att pensionsrätten i allt väsentligt skall ha samma innebörd som enligt allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena gäller beträffande rektor vid allmänt läroverk.

Jag torde också få anmäla *vissa frågor av övergångsnatur*, som blir aktuella i samband med den nya skolledarorganisationens ikraftträdande. Kommunal folkskolinspektör med pensionsrätt enligt kommunala bestämmelser kan vid övergång till statligt reglerad skolledartjänst, därest vid bestämmande av pensions belopp hänsyn ej toges till föregående anställningstid hos kommunen, komma att lida minskning av sina pensionsförmåner. Med hänsyn till att ifrågavarande inspektör vid övergång till dylik tjänst får rätt till fribrevsförmåner från kommunen vid sidan av den statliga pensionsrätten, skulle å andra sidan en sammanlagd pensionsnivå, som är högre än som kan anses rimlig, kunna uppkomma. Motsvarande gäller beträffande annan befattningshavare med kommunal pensionsrätt, som kommer i fråga till statligt reglerad skolledartjänst. Självfallet är det ej tillfredsställande, att den nya organisationen får sådana följder. Riksdagens bemyndigande bör därför utverkas för Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om hänsynstagande till tidigare kommunal anställning och om reglering vid sammanträffande av pensionsförmåner som nyss sagts. I de fall, då befattningshavares övergång till statligt reglerad skolledartjänst medför tillämpning av en lägre pensionsnivå än den tidigare gällande, kan uppkomma fråga om kompensations

tion för minskning i pensionsförmånerna. Frågan härom blir i varje särskilt fall beroende av nu gällande kommunalt bestämda anställningsvillkor. Hinder bör i dylika fall icke föreligga mot att kommunal tilläggs pension utgår vid sidan av den statliga pensionen.

I proposition (nr 93) till innevarande års riksdag har på förslag av chefen för ecklesiastikdepartementet upptagits bl. a. fråga om bidrag av statsmedel till kostnaderna för avlöning åt skoldirektörer, biträdande skoldirektörer och rektorer vid det obligatoriska skolväsendet. Jag torde nu få anmäla frågan om utgivande av *statsbidrag till kostnaderna för ifrågavarande skolledares pensionering*.

Statens bidrag till kostnaderna för avlöning åt skoldirektörer och biträdande skoldirektörer föreslås i förenämnda proposition skola bestämmas till 79 procent av schablonmässigt beräknade lönekostnader. Från statsverkets sida synes i motsvarande mån böra lämnas bidrag till kostnaderna för ifrågavarande befattningshavares SPA-pensionering. Vid bestämmande av de pensionskostnader, som man i detta sammanhang har att räkna med, synes böra tagas hänsyn till ej blott kommunens kostnader för fortlöpande pensionsavgifter, beräknade för år med bortseende från avgiftsbefrielse på grund av ev. tjänstledigheter m. m., utan också det indirekta statsbidrag, som följer av grunderna för SPA-pensioneringens finansiering. I syfte att erhålla en enkelt verkande regel för beräkningen av nu ifrågavarande direkta statsbidrag synes det lämpligt att avväga detta i förhållande till ett bidragsunderlag, vari inräknas endast kostnaderna för de fortlöpande pensionsavgifterna. Efter samråd under hand med statens pensionsanstalt förordar jag, att bidraget fastställes att utgå med 58 procent av ett på angivet sätt beräknat bidragsunderlag. För de icke statligt reglerade tjänsterna i Stockholm, Göteborg och Malmö torde statens bidrag till pensionskostnaderna få efter Kungl. Maj:ts närmare bestämmande beräknas efter motsvarande grunder som för de statligt reglerade tjänsterna.

Jämlikt grunderna för finansieringen av kostnaderna för pensionsförmåner enligt pensionsreglementena för folkskolan svarar staten helt för kostnaderna för pensioneringen av rektorer vid det obligatoriska skolväsendet.

Hemställen

Bemyndigande bör utverkas för Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan samt SPA-reglementet, som påkallas vid bifall till vad i det föregående under I och IV förordats, ävensom att meddela de föreskrifter i övrigt, som erfordras vid bifall härtill. De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1958. Beträffande under I avsedda lärare avses dock viss retroaktiv tillämpning. Vidare bör utverkas godkännande av under IV förordade statsbidragsgrunder, att likaledes gälla

från och med den 1 juli 1958. På Kungl. Maj:t bör ankomma att meddela erforderliga tillämpnings- och övergångsbestämmelser samt vidare att besluta om omreglering av vissa äldre pensioner i enlighet med vad under II anförts.

Under återopande av vad jag i det föregående i skilda hänseenden anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

A. bemyndiga Kungl. Maj:t att

1) i huvudsaklig överensstämmelse med vad under I och IV anförts vidtagna ändringar i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416), 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420), 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 421) och SPA-reglementet den 29 december 1949 (nr 726),

2) utfärda de tillämpnings- och övergångsbestämmelser och de föreskrifter i övrigt, som kan erfordras vid genomförandet av vad under I och IV förordats, samt

3) utfärda bestämmelser om omreglering av vissa icke dyrtidsreglerade pensioner i huvudsaklig överensstämmelse med vad under II anförts,

B. godkänna av mig under IV förordade grunder för statsbidrag till vissa pensioneringskostnader, ävensom

C. medge, att från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. må utgå

1) till professorn G. de Hevesy från och med den 1 juli 1958 under hans återstående livstid en årlig pension av 6 000 kronor jämte rörligt tillägg,

2) till skriftställaren J. Bromé från och med den 1 juli 1958 under hans återstående livstid en årlig pension av 4 008 kronor jämte rörligt tillägg och

3) till forskningsresanden G. V. Bolinders änka Ester Bolinder, räknat från och med den 1 augusti 1957, under hennes återstående livstid så länge hon förblir ogift en årlig pension, utgående med 2 400 kronor för tiden intill den månad, varunder hon fyller 67 år, och med 1 404 kronor för tiden därefter samt förenad med rörligt tillägg, som för hela den tid pensionen utgår beräknas å förstnämnda belopp.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

S. Pantzerhielm

Innehållsförteckning

I. Ändringar i gällande pensionsförfattningar	2
Vissa beställningshavare vid försvaret	2
Vissa lärare vid det obligatoriska skolväsendet	3
Föreståndaren vid Konung Gustaf V:s forskningsinstitut	4
Vissa läkare vid vanförestalter	5
Tandläkare inom folktandvården	8
II. Omreglering av vissa icke dyrtidsreglerade pensioner	14
III. Pension åt vissa personer	16
Professorn George de Hevesy	16
Skriftställaren Janrik Bromé	18
Forskningsresanden G. V. Bolinders änka Ester Bolinder	19
IV. Pensionsreglering för vissa skolledare	21
Hemställan	23